

de Redder

Colofon

ISBN: 978 94 6365 626 9

1e druk 2024

© 2024, Hub van Wersch

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Foto auteur: Anju Marathe

Eerder verschenen:

Heil uit de diepte – Kolen, kerk en ketterij

Grijpen naar lucht

Van A naar A en terug

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

de Redder

Hub van Wersch

Met dank aan Anju, Paul, Marjo, Caroline en Steven

Caminante, no hay camino, se hace camino al andar

Antonio Machado

Het zal me verdomme niet gebeuren. Dik vijf jaar keihard gewerkt. Geen weekends vrij en nooit vakanties. En dat allemaal voor een lullige zakcent. Geen loon. Alles steen voor steen opgebouwd en dan nu aan de kant worden geschoven?! Liever laat ik het hele project in elkaar lazere dan op te stappen.

Met een verbeterd trek op zijn gezicht zat Hans Keizer op een houten kruk voor de schuur waarin alle opgehaalde goederen werden verzameld. Al dat spul werd gesorteerd en daarna op wekelijkse markten verkocht. In de loods werkten twee mannen aan een papieren waarmee enorme hoeveelheden oud papier werden samengeperst tot balen, een bron van inkomsten voor de groep. De mannen lagen elkaar niet en ruzieden veel. Over hoeveel papier er nog bij kon, over hoeveel balen op elkaar gestapeld moesten worden en hoelang het nog duurde voordat de balen per truck zouden worden opgehaald. Soms beten ze elkaar toe dat de ander beter kon opkrassen. Hans wist dat hij de twee uit elkaar moest halen, maar niet nu.

Flarden van het telefoongesprek dat hij enkele uren eerder voerde met Arend Kamminga, secretaris van Morgenlicht, bewolkten zijn brein. Of hij niet toe was aan een nieuwe uitdaging, had die gevraagd. Hoezo? Nou, gewoon, Hans had zich enorm ingespannen om het project in Zetten te doen slagen en dat was gelukt. Dat verdiende groot respect. Er zouden er niet veel zijn die dat voor elkaar kregen, zo fleemde hij. Hemzelf zou het in elk geval nooit zijn gelukt, dat wist Kamminga zeker. Dat was dan meteen het enige waarover beiden het eens waren, maar Hans hield die gedachte voor zich.

Hij dacht na. Waarom belde juist hij? Even had hij gedacht dat het bestuur zou willen dat hij een nieuw project ging leiden. Want het was waar: Zetten was een succes. En met Bergambacht, waar de tweede Morgenlichtgroep werkzaam was, ging het ook goed. Hij had het bestuur stevig geholpen bij het vinden van een goede projectleider voor Bergambacht. Misschien was daar toen al iets scheef gegaan. Het dagelijks bestuur had zijn advies gevolgd, maar niet van harte. Dat h j het was die ze de juiste kandidaat had aangewezen, hadden ze waarschijnlijk verdrongen. Chênevert, de voorzitter, had

er in zijn toespraak bij het aantreden van de nieuwe man in elk geval niets over gezegd.

In de jaren die volgden, waren er voortdurend strubbelingen geweest, maar Hans' positie was sterk: hij had de eerste Morgenlichtgroep in Nederland van de grond getild. Daar konden ze nooit omheen. Dat de rozengeur en maneschijn in zijn relatie met het dagelijks bestuur allang op de vlucht waren geslagen, wisten ze van elkaar. Niet dat de verhouding met de pioniers altijd koek en ei was. Kon ook niet. Ieder had zijn eigen problemen en soms knalde het tussen de pioniers onderling. Hij dacht terug aan de ruzie tussen Gerrit en Guus. Waarover was dat ook alweer? Iets met prijzen. Gerrit vroeg op de weekmarkt hogere prijzen dan was afgesproken. Guus pikte dat niet en vond dat Gerrit zo geld stal. Gerrit werd toen zo woest dat hij een lange kloofbijl greep, zo een waarmee hout voor de kachel wordt gehakt. Daarmee wilde hij Guus te lijf. Hans was op het geschreeuw afgegaan, en maar net op tijd om doodslag te voorkomen. Ach, zoiets gebeurde niet elke week. Hans had het wijzer geoordeeld het bestuur niet te informeren. Zinloos.

Met Kamminga, de secretaris in het bestuur, kon hij nog het beste overweg. Ook dat wisten ze. Daarom hadden ze natuurlijk hém gevraagd om met Hans te praten. Kamminga voelde beter aan wat wel en niet kon binnen een Morgenlichtgroep. Soms steunde hij zelfs een voorstel van Hans binnen het bestuur, bijvoorbeeld toen Hans had aangegeven nadrukkelijk betrokken te willen worden bij de selectie van een projectleider in Bergambacht. Ook hielp hij Hans toen die voorstelde alle projectleiders deel te laten uitmaken van het algemeen bestuur. Zonder Kamminga's steun was dat niet gelukt. Toch kreeg hij geen hoogte van de man. Af en toe kwam hij langs in Zetten en praatte met de groepsleden, de pioniers. Hans waardeerde dat. Andere bestuursleden zag je enkel op de jaarlijkse feestmarkt. Maar wat de man precies wilde met dat bestuur, hij wist het niet.

Toen Kamminga belde, vroeg hij of Hans vrijuit kon spreken. Direct daarna was hij met de deur in huis gevallen: 'Luister, Hans, ik vertel je niets nieuws, denk ik. Het botert niet tussen jou en het

bestuur. Aan wie dat ligt, is nu niet belangrijk. Feit is dat Zetten door jou prima op de rails is gezet. Daarvoor zal Morgenlicht je altijd dankbaar zijn. Maar jij wilt meer armslag, meer vrijheid van handelen dan je nu hebt. Het bestuur wil echter meer eenheid in de beweging, dat weet je. Elkaar bevechten is energieverlies. Dat zou echt zonde zijn en is niet in het belang van de pioniers.’

Hans zweeg. Een beroep op het grotere belang was altijd de heuraat van een onheilstijding. Plompverloren voegde Kamminga daaraan toe: ‘Denk er eens over na of je je talenten niet beter elders kunt inzetten. Aan mensen zoals jij bestaat een enorme behoefte. Mocht je daarbij hulp nodig hebben dan zullen we je van harte steunen. Ook met geld. Daar hoeven je plannen niet op te stranden. Bel me zodra je iets weet. Je kunt me *anytime* bellen.’

Hans had opnieuw gezwegen, waarna Kamminga had gevraagd of hij duidelijk was geweest. Toen Hans dat kortaf bevestigde en verder geen vragen stelde, had Kamminga het gesprek beëindigd.

Verbluft zat Hans nog een tijd met de hoorn van de telefoon in zijn hand. Telefonisch afgeserveerd. Als een overbodig geworden meubelstuk bij het vuil gezet. Onvoorstelbaar. Ze konden het nu wel af zonder hem. Een manier van doen die absoluut niet paste in de filosofie van Morgenlicht. Wat een runderen! Het Morgenlicht Manifest* stond als in beton gegoten in zijn geheugen gegrift. Een imponerende tekst. Toen hij die voor de eerste keer las, was hij verkocht. Zin voor zin, geen woord te veel of te weinig. Precies zoals hij het óók zag. Een tekst die richting gaf aan je leven. Ja, met een club met zulke doelstellingen wilde hij zich graag verbinden. Daar wilde hij zich voor inzetten. En precies dat had hij gedaan. Hart en ziel. En dan zo afgedankt worden? Nee, onbestaanbaar.

Daar had die adviseur van het bestuur, Karel van Ginneken, vast iets mee te maken. Van Ginneken was een psycholoog die zijn sporen had verdiend in Dennendal. Eerst was Hans blij geweest met de man, iemand die buiten de gebaande paden trad en niet te beroerd was om een standpunt in te nemen. Later was hij gaan twijfelen.

* Morgenlicht Manifest: zie p. 373 en 374.

Dennendal was mislukt. De directeur daar, Carel Muller, had zijn biezen moeten pakken. Dat had in alle kranten gestaan. Soms kreeg hij de indruk dat wat Van Ginneken en zijn geestverwanten onder leiding van Muller niet lukte in Dennendal, nu gerealiseerd moest worden binnen Morgenlicht. Maar Morgenlicht was Dennendal niet en de pioniers waren geen zwakzinnigen. Hans balde zijn vuisten; nee, zo gemakkelijk kwamen ze niet van hem af.

In de dagen die volgden, zakte zijn woede. Als hij eerlijk was, moest hij erkennen dat het hoog oplaaierende vuur van zijn enthousiasme in de beginjaren was gaan smeulen. Jazeker, Morgenlicht was een belangrijk project, dat vond hij nog steeds. De beweging bood onderdak aan daklozen, richting aan richtinglozen en schonk respect aan naamlozen. Geen kleinigheid. Wat iemand in het verleden had gedaan, telde niet. Het ging er slechts om de toekomst een kans te geven. Je moest je houden aan een paar basale regels. Dat was alles. Morgenlicht bood je de ruimte om je leven op orde te krijgen, je grenzen te verkennen en – waar mogelijk – te verleggen. Daar stond geen tijdsdruk op. Je kon blijven zolang als je wou. Dat was allemaal prima. Maar telkens weer bleek er toch ook behoefte aan begeleiding en de gesprekken die daarvoor nodig waren, kwamen niet van de grond. Dat voeren van die gesprekken was niet zijn sterkste kant. Hij wist het. Het werk eiste alle aandacht op. Plannen maken, loodsen bouwen, mensen aansturen, concrete problemen aanpakken. Dat was zijn wereld, daarin voelde hij zich senang.

Met Sylvie, zijn vriendin, had hij er vaker over gesproken. Ze maakte nu ruim een jaar deel uit van de groep als pionier. Toen ze kwam had ze gelachen om de benaming ‘pionier’, maar toen hij vertelde over de start van Morgenlicht en over Dieter von Oetz, de oprichter, draaide ze bij. Misschien was het toch nog niet zo’n gekke naam, meende ze, voor mensen die waren vastgelopen in de samenleving en bij Morgenlicht de kans kregen te werken aan een nieuwe toekomst. Sylvie was een aantrekkelijke, stevige meid die van aanpakken hield. Ze had een opgewekt karakter en een aanstekelijke lach waarmee ze snel vrienden maakte. Bij de dagelijkse werkplan-

ning deelde Hans haar graag in bij activiteiten waar hij zelf ook bij betrokken was. Na een paar maanden beseftte hij dat hij meer voor haar voelde dan hij ooit voor een vrouw had gevoeld. Hij was verliefd. Het gevoel bleek wederzijds.

Geleidelijk betrok hij haar meer bij het dagelijks overleg met Freek, kernlid van het eerste uur en zijn rechterhand in Zetten. Dat veranderde haar positie in de groep. De andere pioniers merkten feilloos op dat de verhouding tussen hem en Sylvie intenser werd en anders was dan die tussen Hans en de overige groepsleden. Niet iedereen was daar blij mee. Hans had Sylvie willen voordragen als tweede kernlid na het vertrek van Vera, maar merkte weerstand. Freek waarschuwde dat er onvrede broeide. Hans had de situatie met haar besproken en samen hadden ze besloten het plan te parkeren. ‘Ik snap het wel,’ zei Sylvie. ‘Niemand heeft hier een vriend of vriendin waarmee hij of zij een liefdesrelatie heeft. Dat kan ook niet binnen de beperkingen van Zetten. Daar is simpelweg geen ruimte voor, letterlijk en figuurlijk. Dat roept problemen op en afgunst.’ Hans had het met Sylvie ook al eens gehad over het starten van een nieuwe groep waarbij zij beiden dan van meet af aan als koppel zouden optreden, maar dat plan was blijven liggen. Nu hoefde het niet meer. Of misschien toch?

Hans stond op en liep naar zijn kantoortje, nauwelijks meer dan een diepe kast met een enkel raam. Daar deed hij de administratie en voerde hij af en toe gesprekken met een van de pioniers. Luxe interesseerde hem niet maar dit hok was het andere uiterste, simpelweg te klein en te benauwd. Er was niet eens een raam. Het was zijn bedoeling geweest een aparte ruimte te creëren waar hij gesprekken kon voeren en gasten kon ontvangen, maar zo ver was het nooit gekomen. *First things first*. Vijf jaar nu maakte Hans deel uit van de beweging. Pittige jaren, jaren ook waarin ontzettend veel was bereikt. Dat Zetten goed van de grond was gekomen en floreerde was zijn werk. Nou ja, geholpen door de financiën van Von Oetz en de inspanningen – zeker in de beginfase – van het stichtingsbestuur. Dat moest hij toegeven. Maar hij was de projectleider, *Projekträger*, zoals

Von Oetz dat noemde. Hij hield van de Duitse benaming. In dat ‘dragen’ lag veel meer besloten dan enkel het leiden van een groep. Maar de pioniers noemden hem gewoon ‘de chef’. Hij vond het best.

Het was snel gegaan dankzij Von Oetz. Die stelde elke nieuw te vormen groep een basiskapitaal ter beschikking van 100.000 DM. Daarmee moest een onderkomen worden gebouwd, gekocht of aangepast. Met dat geld – soms aangevuld met een tweede bijdrage voor de aankoop van grond – had de Nederlandse tak van de beweging een vervallen boerderij aangekocht plus een lap grond. Het dorp Zetten lag ongeveer even ver van Nijmegen als van Arnhem, steden die voor toelevering van de groepsleden zorgden. Zonder steden geen pioniers, leerde hij al snel.

Op het erf stond een enorme schuur, zestig meter lang, vijftieng meter breed en acht meter hoog. Het dak was van golfplaat en liep schuin af naar houten wanden die lang geleden voor het laatst groene verf hadden gezien. Direct na aankoop begon Hans te bouwen. Hij maakte een groot aantal lichtdoorlatende openingen in het dak van de schuur die een dubbelfunctie zou krijgen: opslagloods voor goederen én marktplaats. De loods was door een houten wand gescheiden van het deel waar de markten werden gehouden. De schuur was zo hoog dat je er makkelijk een deel in kon aanbrengen waardoor de bruikbare oppervlakte bijna verdubbelde, maar toetreding van genoeg daglicht was dan wel vereist.

Vlak bij de schuur stond een forse boerenwoning in een bedenkelijke staat, nog net niet afgekeurd voor bewoning. Samen met getrouwen van het eerste uur – Freek had zich al na een maand gemeld – vertimmerde hij de woning voor de huisvesting van de toekomstige pioniers. Twaalf kleine kamers met elk een oppervlakte van ongeveer tien vierkante meter konden op de bovenverdieping worden gerealiseerd. Tien vierkante meter was niet veel, maar in elk geval meer dan de ruimte waarover de meeste pioniers beschikten voordat ze hun toevlucht zochten in Zetten. Iedere bewoner had nu een afsluitbare, eigen ruimte die bescherming en onderdak bood, een luxe voor wie niets heeft. Op de benedenverdieping was een grote keuken

waar ook werd gegeten, een zeer ruime woonkamer, een douche-ruimte, een voorraadkast en het piepkleine kantoorje. Later bouwde Hans ook een grote kledingloods en een aparte loods voor de papierverwerking en -opslag. Morgenlicht had de trekken van een kleine nederzetting.

Toen Hans begon was hij er allerminst gerust op dat de mensen de weg zouden vinden naar Zetten, maar dat viel enorm mee. Nog voordat de verbouwing was voltooid, begonnen de eersten zich te melden. Met forse tussenpozen kwam daarna de stroom op gang. Mond-tot-mondreclame. In het circuit waar de meeste pioniers vandaan kwamen, waren plekken waar je langere tijd kon verblijven zonder dat er vragen werden gesteld felbegeerd. Aan het einde van het eerste jaar waren alle kamers bezet en dat was zo gebleven. Wie zonder aankondiging vertrok – iets dat vaak voorkwam – wist dat zijn kamer nooit langer dan een week voor hem werd vastgehouden. Lang stonden de kamers nooit leeg.

Het voortvarende stichtingsbestuur dacht al aan het einde van het eerste jaar aan het openen van een tweede vestiging. Een jaar later werd grond aangekocht in het Zuid-Hollandse en landelijk gelegen Bergambacht, op vijftientwintig kilometer van Rotterdam. Toen hij in de gaten kreeg dat het bestuur daar een projectleider wilde aanstellen zonder hem te raadplegen, maakte hij bezwaar. Volgens het bestuur had hij zijn handen vol aan de Morgenlichtvestiging in het Gelderse Zetten en ze wilden hem niet nodeloos belasten. Een ongeloofwaardig excuus. Hans betoogde dat hij de enige was met concrete ervaring in het vormen van een pioniersgroep en om die reden dus de aangewezen persoon was om het bestuur bij de rekrutering te assisteren. Zijn inbreng werd geaccepteerd, maar niet van harte.

Hoe anders was dat in het prille begin. Zijn besluit om toe te treden tot Morgenlicht had hem niet veel tijd gekost. De mogelijkheid een leefgroep te gaan leiden die op milieubewuste wijze in haar eigen bestaan zou voorzien, sprak hem enorm aan. De wereld giste en bruiste. Alles was in beweging. Zekerheden van vroeger golden

niet meer. 1968 was als een alles meesleurende bergstroom door zijn leven geraasd en spoelde al zijn zekerheden weg. Ademloos had hij de ontwikkelingen gevolgd aan de Sorbonne en de razendsnelle verspreiding van het virus van de democratisering op de Europese universiteiten. De Maagdenhuisbezetting in mei 1969 kwam laat maar was onvermijdelijk.

Dertig was hij toen hij sociologie ging studeren aan de Rijksuniversiteit van Utrecht en toen de pleuris uitbrak zat hij op de helft van zijn studie. Het was voor hem vanzelfsprekend dat studenten deel moesten hebben aan de besluitvorming op de universiteiten. Die ging immers over hún leven, hún toekomst! Grijsaards met rap naderende aderverkalking namen besluiten over universiteiten en studenten gebaseerd op ervaringen in het verleden, maar wat zeiden die over de toekomst? De wereld veranderde van dag tot dag; wat gisteren waar was, bleek vandaag een leugen. Bestuurders stonden op afstand en op achterstand. Zij hadden geen oog voor de toekomst, geen besef van het belang van de inbreng van studenten. Een nieuwe generatie was opgestaan, een die de fouten van eerdere generaties moest herstellen. Het oude had afgedaan en het nieuwe ontlook waar je bij stond. Daaraan richting geven of in elk geval daaraan een bijdrage leveren was wat hem inspireerde.

Zijn kandidaats had hij nog wel gehaald, maar wat moest je eigenlijk met zo'n papiertje? Droeg dat ook maar iets bij aan een betere wereld? Intussen was hem wel duidelijk dat de wetenschap niets was voor hem. Te veel theoretisch gezwam, te veel open eindes en te weinig concrete actie. Hij was op zoek naar een andere bestemming en toen stuitte hij op Morgenlicht, een nieuwe beweging. Die was op zoek naar mensen zoals hij, hoorde hij. De naam sprak hem aan, Morgenlicht, zinnebeeld van de opkomst van een nieuwe maatschappij, een waarin niet afkomst maar inzet, talent en solidariteit je plek bepaalden. De doelstellingen van de club waren daarmee in overeenstemming. Samen bouwen aan een nieuwe wereld, dak- en thuislozen een perspectief bieden, de natuur benutten zonder die te verwoesten, een halt toeroepen aan de wegwerpcultuur. Hans had zijn bestemming gevonden.

Het gesprek met het niet lang daarvoor samengestelde bestuur verliep fantastisch. Hij voelde zich gewaardeerd en begrepen. Allemaal mensen die net als hij beseften dat het anders moest, allemaal enthousiast, geïnspireerd zelfs. Hij bracht trouwens een hoop mee voor de rol van projectleider. Met zijn vierendertig jaar had hij ruime levenservaring opgedaan op vele terreinen: vier jaar gevaren als scheepsgezel op de binnenvaart, jaren gewerkt in de bouw, zich enorm ingezet voor de oprichting van een jongerencultuurcentrum in Utrecht, gewerkt in cafés en bars en stagegelopen bij verschillende verpleeghuizen. En de laatste jaren had hij rondgelopen op de universiteit op zoek naar een andere invulling van zijn leven. Een tweede gesprek bleek niet nodig. Nog diezelfde avond werd hij gebeld door de voorzitter met de mededeling dat ze hem graag aan boord hadden. Zo zeiden ze dat: aan boord. Zeker omdat hij op de binnenvaart had gezeten.

Maar na een paar jaar liep alles anders, stroever, niet zoals hij het zich had voorgesteld. Naast de woning en de grote loods bleek er behoefte aan nóg een ruimte waar kleding, die in een niet-aflatende stroom binnenkwam, kon worden gesorteerd in kleding die op wekelijkse markten werd verkocht en kleding die werd afgevoerd naar een opkoper. Het had veel moeite gekost het bestuur te overtuigen van de noodzaak tot bouw van nóg een sorteerloods. Groei van de Zettense vestiging was geen doelstelling, zo werd hem duidelijk, groei van de landelijke organisatie wél. Het bestuur hield hem voor dat veruit de grootste hoeveelheid kleding naar de opkoper ging, die de kleding aan stukken sneed en verwerkte tot vodden of nieuwe stoffen. Een *cash cow* was deze activiteit niet. Dus waarom überhaupt kleding ophalen? Hans zuchtte. Het bestuur begreep niet dat juist de combinatie van kleding, meubilair en andere spullen het Morgenlichtconcept zo aantrekkelijk maakte. Dat gold zowel voor degene die van zijn spullen af wilde en daarom contact zocht met Morgenlicht als voor de bezoekers van de wekelijkse markten op eigen terrein. De kledingloods kwam er.

De organisatie van Zetten was intussen voltooid en de werk-

woongemeenschap was veranderd in een geoliede machine, een opvangplek voor mensen die moeite hadden zich staande te houden in de maatschappij en voor mensen die hun leven anders wilden inrichten. Ook met het genereren van geld ging het goed. Het ophalen van alles wat verweerde of verveelde mensen wegdeden, draaide als een tierelier. Steeds vaker moesten de pioniers nu nee verkopen als ze een bankstel, een tafel of een kast kregen aangeboden. Kleding namen ze zonder mankeren mee, want die kon rechtstreeks naar de opkoper als die niet geschikt was voor de wekelijkse markten.

De markten werden goed bezocht en niet alleen door allochtonen en mensen aan de onderkant van de samenleving. Maar hij merkte dat bezoekers steeds kieskeuriger werden. Ook goede spullen – servies, kleding, meubilair – werden niet meer gekocht als er een beschadiging was. Dat was een domper. Tijd om zaken te herstellen, was er niet. Een forse kras op een kast was al reden om die kast bij de aanbieder te laten staan. Jammer maar helaas. Morgenlicht bleef anders zitten met de spullen en de schuren raakten overvol. Het leidde ertoe dat hij de pioniers moest manen voorzichtiger te zijn bij het ophalen van spullen omdat de loods geen opslagplaats mocht worden van onverkoopbare zaken. Genadeloos begon de wegwerpmaatschappij zich te herhalen op de bric-à-brac.

En nu wilden ze hém kwijt. Nu was hij zélf gedegradeerd tot een afgedankt en inwisselbaar object. De volgende maand werd hij veertig. Hij maakte zich zorgen. Ook financiële. Als chef verdiende hij niet meer dan de andere pioniers, als ‘verdienen’ het juiste woord was. Vijfentwintig gulden zakgeld per week. Dat was alles. Gespaard had hij niets. Hoe zou dat ook kunnen? Die lage beloning was hem al bij het eerste gesprek medegedeeld en hij was daar niet voor weggelopen. Zolang hij zinnig werk had en een dak boven zijn hoofd, was het goed. Een mens leeft niet van brood alleen. Hans teerde op zijn enthousiasme. Geld had je eigenlijk ook niet nodig, merkte hij. Voor iedereen was er gratis voedsel, kleding en onderdak. Wat je nodig had, haalde je gewoon uit de schuren waarin ook de markten werden gehouden. Alles wat je nodig had was aanwezig en kosteloos. Die

gelijke inkomsten, het zakgeld, waren belangrijk. Dat nam het gevoel weg bij de pioniers dat zij genadebrood aten terwijl hun chef een mooi inkomen had. Maar tijd voor begeleiding en goede gesprekken ontbrak. Dat stak hem na verloop van tijd. Was het enkel een kwestie van onvoldoende tijd of toch meer een van prioriteit? Mensen gingen vaak weg met dezelfde vragen als waarmee ze waren gekomen. Was dat de bedoeling?

Pak nou gekke Gerrit. Vorige week was het weer prijs. Hans hoorde opeens een enorm geschreeuw in de keuken. Toen hij binnenstormde zag hij Ger met een groot vleesmes in zijn hand die een van de gasten, ene Xander of Xavier, bedreigde. De jongen trilde als een blad en stond tegen het rek met borden en kommen gedrukt. Ger was zierend. ‘Leg dat mes weg, Ger!’ had hij gebruld en nog eens: ‘Leg dat mes neer!’ Het duurde een paar ondraaglijk lange seconden voordat Ger het mes op de aanrecht legde. ‘Als die lul nog een keer binnenkomt, prik ik een gat in zijn buik,’ riep hij woest. Wat was er aan de hand? Xander kwam binnen terwijl Ger aan het koken was en zag hoe Ger alle afval van wortels en aardappelen in een emmer kieperde waarin ook papier en plastic verdween. Daarop had hij gevraagd of dat niet beter apart gehouden kon worden als organisch afval. ‘Ik vertel hem toch óók niet hoe hij moet koken?!’ brieste Ger. ‘Die jongen is nog geen week binnen en gaat mij dan vertellen hoe het moet. Als hij dat nog een keer flikt, kan hij zijn gebit laten repareren bij de tandarts.’ Xander was na een paar dagen met stille trom vertrokken. Hij liet een briefje achter: ‘*Beste Hans, ik denk dat Morgenlicht toch niets is voor mij. Succes.*’ Ja, Ger had een kort lontje. Maar zoiets gebeurde zelden. Toch moest je op zulke dingen wél bedacht zijn. Altijd. Pioniers waren geen watjes.

Of de bestuursleden beseften wie er allemaal afkwamen op Morgenlicht? Chênevert, de voorzitter, in elk geval niet. Die had waarschijnlijk romantische ideeën over een betere wereld bevolkt door lieve mensen die vreedzaam naast elkaar leefden en een warm hart hadden voor de natuur. Goh, wat een vent. Hans kreeg al jeuk als hij aan de man dacht. Op het laatste jaarfeest stapte hij op Hans

af. Hij had een man bij zich en vroeg met de vanzelfsprekendheid van iemand die de baas is of hij zijn gast even de kamers van de pioniers kon laten zien. Wat?! Was hij helemaal gek geworden? De kamers van de pioniers zien! Het waren geen aapjes. Dat was hun privé-domein. Tien vierkante meter, dat was al, voor mensen die vaak helemaal niets privé hadden. Hij weigerde. Nee, dat kon níét, maar, schamperde hij, als meneer een tijdje wilde meedraaien met de pioniers dan zou hij dat zeker kunnen regelen. Chênevert had hem vuil aangekeken en er het zwijgen toe gedaan. Wat deed die man in godsnaam bij Morgenlicht? Goede sier maken bij zijn vrienden waarschijnlijk, zijn maatschappelijke betrokkenheid etaleren. Nee, Chênevert moest weg, dat had Hans al jaren geleden gezien. Maar nu lag de bal plots bij hemzelf.

Hans' relatie met het dagelijks bestuur was steeds moeizamer geworden. Op vragen die hij stelde, kreeg hij geen fatsoenlijk antwoord. Dat hij geen pensioen opbouwde, bijvoorbeeld, beviel hem niet. Moest daarvoor niet iets worden geregeld, had hij gevraagd. Vrijwilligerswerk was natuurlijk prachtig, maar wat als je ouder werd? Hadden de bestuursleden zelf soms geen pensioenvoorziening? Dat dacht hij toch niet. Als hij die kwestie aankaartte tijdens een vergadering, werd er begrijpend en zorgelijk geknikt, maar daar bleef het bij. De zaak werd bestudeerd, kreeg hij telkens te horen. Met die dooddoener moest hij het stellen. Een pensioenfonds creëren op basis van de groepsinkomsten was ondenkbaar, dat snapte hij ook wel. Dat de groep wegbleef uit de rode cijfers was al een enorme prestatie. Hans was gezond en kon dit werk nog vele jaren voortzetten, maar aan het eind van de rit zou hij even arm zijn als de mensen die in Zetten werden opgevangen. Dat knaagde.

Ja, en dan natuurlijk nog zijn relatie met Sylvie. Zij kwam niet naar Zetten omdat ze problemen had, maar omdat zij zich net als hij verdienstelijk wilde maken voor anderen. Haar een sterkere positie geven binnen de groep lukte niet. Elke stap in die richting werd uitgelegd als bevoordeling. Hij zat klem tussen de pioniers en het bestuur. Het bestuur had gehoord over de romance en was daar niet

gelukkig mee. Niet dat iemand dat ooit zo had gezegd, maar toch, hij wist het zeker. In bedekte termen had hij al eerder te horen gekregen dat de verhouding niet bevorderlijk was voor de sfeer. Een relatie was weliswaar niet verboden – daarover was niets geregeld – maar het zorgde voor scheve gezichten.

Er was trouwens wel méér niet geregeld. In feite waren die statuten uiterst beknopt zodat elke pionier zich de inhoud eigen kon maken. De regels waaraan je je moest houden, pasten op één A4'tje dat je bij binnenkomst kreeg uitgereikt. Maar wat je niet regelt, moet je zélf oplossen en dat leidde tot soms aanmerkelijke verschillen tussen de diverse groepen. Hij had dat gezien bij zijn werkbezoek aan Duitse Morgenlichtgroepen. Hans had daar uitgesproken meningen over maar kreeg geen kans die aan de orde te stellen. Ook daarover vlotte het gesprek met het bestuur niet. Dat wilde de organisatie vooral uitbouwen, maar vergat of verzuimde daarvoor de noodzakelijke fundering te leggen. Kortom, genoeg wrijvingspunten om samen met Sylvie een andere weg in te slaan, maar hij liet zich niet zomaar wegsturen. Geen denken aan. En als hij al ging dan zou hij een beslissende stem eisen in zijn opvolging. Kom op, zeg, zonder hem geen Zetten!

Ruim een maand eerder had hij verrassend goede gesprekken gehad met iemand die een week was komen meedraaien, Bert Draaisma. Er was direct een klik. Bert was op zoek naar iets nieuws. Hij had veel gereisd en kon daar boeiend over vertellen, maar nu was hij klaar met reizen en wilde zich nuttig maken in de samenleving. Iets doen voor mensen die vooral met zichzelf bezig waren omdat de problemen hun boven het hoofd groeiden. Die Bert was een reële vent en stelde goeie vragen. Hij was ook gemakkelijk in het contact met de pioniers. Al op de eerste dag viel hij in voor de plotseling ziek geworden chauffeur van de vrachtwagen, een Hanomag, waarmee spullen werden opgehaald.

Na een paar dagen leek het alsof hij al een hele poos meedraaide in Zetten. Hans zag hem wel zitten als pionier en – wie weet – wel als chef van een nieuwe groep. Volgende week kwam Bert opnieuw

voor een week. Als Hans zélf zou besluiten weg te gaan dan was Bert misschien een geschikte kandidaat voor zijn opvolging. Vijf jaar had hij met hart en ziel gewerkt aan de opbouw, maar die lul van een Chênevert zou niet het genoegen smaken hem aan de kant te zetten. Hans wist dat hij Morgenlicht Zetten niet verweesd zou achterlaten. Maar gesteld dat die Bert voldeed en hij hem in beeld wilde brengen voor zijn opvolging dan moest hij zeer voorzichtig opereren. Chênevert zou een voorstel van zijn kant zeker niet accepteren.

*

‘Wil je de koffie buiten of binnen?’

Door de geopende serredeuren klonk de vrolijke stem van zijn vrouw. Jean-Paul Chênevert realiseerde zich plots dat hij die dag nog geen koffie had gehad. Zoals zo vaak was het Annette die zijn latente behoefte blootlegde en ook meteen stappen zette om daaraan wat te doen. Daar had hij haar altijd om bewonderd, haar inlevingsvermogen en haar praktische zin. Meer dan eens bleek ze in staat perspectieven te zien waar hij slechts ondoorzichtige patronen en problemen zag. Dat was vooral het geval wanneer het ging om vraagstukken van persoonlijke aard: contact maken met een goede vriend na een vervelend gesprek, het schrijven van een persoonlijke brief bij een overlijden, hoeveel vrijheid je de kinderen moest geven of een toespraak bij het vertrek van een staffid dat hij graag jaren eerder al naar de uitgang had begeleid. Zulke dingen.

Maar dat was niet het enige waarom hij – ook na dertig jaar – dol op haar was. Zij was weinig veranderd sinds ze elkaar hadden leren kennen en als het aan hem lag, bleef dat zo. In materiële zin was hun leven gegaan van goed naar beter, of misschien moest je zeggen: van beter naar best. Ze waren rijk en gelukkig, een combinatie die gemakkelijk afgunst opwekte. Morgenlicht was op een gunstig moment in hun leven gekomen en vormde een belangrijke sociale component in een voorspelbaar bestaan dat verder gekenmerkt werd door zaken als productieverhoging, dividenduitkering en marktwerking. Ja, die